

Rodina

Obsah prednášky

- ◆ Základná terminológia – definovanie pojmov
- ◆ História rodiny
- ◆ Súčasný stav
- ◆ Rodina ako sociálny systém
- ◆ Sociálne role v rodine
- ◆ Rodina a výchova
- ◆ Aktuálne problémy rodiny a výchovy z pohľadu spoločnosti

Základná terminológia

- ◆ Mnoho definícií, mnoho pojatí a chápaní – právne vymedzenie, sociologické, antropologické, psychologické a pedagogické definície
- ◆ Zákon o rodine, rodinná kolektívita - právne vymedzenie
- ◆ Sociológia – sociálna inštitúcia, sociálna skupina

Základná terminológia

- ◆ Psychológia – primárna skupina
- ◆ Ekonomika – výrobná, spotrebná jednotka
- ◆ Pedagogika – systémový celok schopný reprodukovať svoje základné podmienky – systém

Základná terminológia

- ◆ Spoločenstvo ľudí, zväzok dvoch rovnoprávných partnerov, malá sociálna skupina, spoločenská jednotka, ktorá vzniká na základe manželského a pokrvného zväzku – predstavuje komplex vzťahov medzi partnermi, medzi rodičom a dieťaťom a rodinou a spoločnosťou (Opatřil, 1985)

Základná terminológia

Dynamika rodiny:

- ◆ Vzťahy - partneri – láska - manželstvo, uzavretie manželstva – zväzok, rodič - dieťa,
- ◆ Interakcia so spoločnosťou – život v spoločnosti, participácia na živote v spoločnosti - sociálne role,
- ◆ Pravidlá - vymedzenie rolí, práv a povinností

Konzervatizmus vs. otvorenosť

História rodiny

„Predrodinné obdobia“

- ◆ prvotnospoločná spoločnosť – kmeňe, tlupy,
Základom bolo prežiť a „zanechať“ nové
generácie

Vznik prvotných „rodín“ – vyčleňovanie sa z
tlupy a zakladanie kmeňov – funguje na
základe biologických potrieb

História rodiny

„Prvotné rodiny“

- ◆ Základný prvok – náboženský ráz – nebeské entity a civilizácia na Zemi
- ◆ Egypt, Grécko, Rím – mnohoženstvo, manželstvá s bohmi, a pod.

História rodiny

„Stredoveká rodina“

- ◆ Rozhodujúci vplyv – ekonomika – zachovanie majetku – manželstvá bohatých s chudobnými
- ◆ Postavenie žien v spoločnosti – súčasť majetku
- ◆ Otvorená rodina – život veľkých rodín – príbuzenstvo – 0% intimity a vznik problémov
- ◆ Promiskuita

História rodiny

„Stredoveká rodina“

- ◆ Kultúra – cirkevné a dedinské udalosti
- ◆ Citová výchova – žiadna
- ◆ Rodič riadi život detí a vyberá partnera

História rodiny

„18 st.“

- ◆ Prvá sexuálna revolúcia
- ◆ Demografická zmena – rozvoj miest a kultúry mesta,
- ◆ Vznik intimity a upúšťanie od výberu partnerov rodičmi – vznik romantickej lásky, materskej lásky
- ◆ Začiatok „rodinnej revolúcie“ – dieťa sa stáva centrom záujmu rodiny a spoločnosti

História rodiny

„20 st.“

- ◆ 2 sexuálna revolúcia – 60/70 roky
- ◆ Odstránenie zábran v sexuálnom živote,
- ◆ Zvýšená promiskuita,
- ◆ Zvýšený výskyt nemanželských detí,
- ◆ Veľká rozvodovosť
- ◆ Výskyt chorôb – AIDS, a pod.

Súčasný stav – základné delenie

- ◆ Harmonická rodina – dysfunkčná rodina
- ◆ Vlastná – nevlastná
- ◆ Úplná – neúplná

Súčasný stav - funkcie

- ◆ Biologická – reprodukčná
- ◆ Ekonomická
- ◆ Emocionálna
- ◆ Výchovná
- ◆ Socializačná
- ◆ Kultúrna

Súčasný stav - funkcie

Biologicko-reprodukčná

- ◆ Sexuálny život manželov, reprodukcia – počatie, pôrod – optimálne tehotenstvo
- ◆ Plánované rodičovstvo, umelé oplodnenie
- ◆ Príprava na rolu rodičov
- ◆ Zdravá výživa, telesný rozvoj

Súčasný stav - funkcie

Ekonomická

- ◆ Zabezpečenie rodiny – materiálne,
- ◆ Rodinný rozpočet a hospodárenie,
- ◆ Uplatnenie sociálnej politiky v praxi - dávky pomoci – materská, novorodenecký príspevok, výživné, štipendiá, dotácie a pod.

Súčasný stav - funkcie

Emocionálna

- ◆ Harmonické vzťahy, vzájomná tolerancia a pochopenie, istota rodinného zázemia,
- ◆ Citová výchova – naša rodina, náš dom,
- ◆ Rešpekt, láska, úcta,
- ◆ Pocit opustenosti, beznádeje, problémy všedného dňa

Súčasný stav - funkcie

Výchovná

- ◆ Pôsobenie rodiny ako základného „hnacieho motora“ pri rozvoji citovej, etickej, rozumovej a sociálnej výchovy,
- ◆ Vlastný príklad,
- ◆ Rozumná láska, odmena, trest, rešpektovanie identity dieťaťa, jedinečnosť

Súčasný stav - funkcie

Socializačná

- ◆ Príprava detí do života,
- ◆ Prijímanie a selekcia informácií,
- ◆ Autonómia systému – rodina ako socializačný faktor,
- ◆ Participácia na živote v spoločnosti,

Súčasný stav - funkcie

Kultúrna

- ◆ Rozvoj vzťahov k histórii, k tradíciám, zvykom a kultúre danej spoločnosti,
- ◆ Základ kultúrno-psychologického rázu – rozvoj osobnosti – citov a postojov ku kultúre,
- ◆ Masová kultúra, kultúrny úpadok

Rodina ako sociálny systém

- ◆ Dynamický systém – reprodukcia a predpoklad ďalšej reprodukcie
- ◆ Spoločenský systém – zahrňuje spoločenské ciele, potreby a záujmy, individualizmus a spoločnosť
- ◆ Štrukturovaný celok – vytváranie priestoru pre reprodukciu a socializáciu

Rodina ako sociálny systém - *Vlastná a nevlastná rodina*

Vlastná

- pokrvné vzťahy a väzby
- o deti sa starajú rodičia

Rodina ako sociálny systém - *Vlastná a nevlastná rodina*

Nevlastná (náhradná)

- adopcia
- Pestúnska starostlivosť
- Náhradná rodinná výchova – detský domov,
- Jeden rodič nie je biologický – macocha, otčim, partner rodiča,

Rodina ako sociálny systém – *úplná a neúplná rodina*

Úplná rodina

- ◆ Tvoria ju: otec, matka a dieťa či deti,
- ◆ Napĺňanie všetkých funkcií v dostatočnej miere

Rodina ako sociálny systém - *úplná a neúplná rodina*

Neúplná rodina

- ◆ Tvorí ju: dieťa a jeden rodič
- ◆ Druhý rodič chýba: úmrtie (choroba, samovražda, a pod.), rozvod (odcudzenie rodičov), slobodná matka, a pod.
- ◆ Osamelá matka, osamelý otec,
- ◆ Chýba vzor, chýbajú putá na druhé pohlavie

Sociálne role v rodine

Postavenie otca a matky

- ◆ Špecifikum životných úloh (skúma tiež gender studies)
- ◆ Vzájomné vzťahy muža a ženy
- ◆ Rozdelenie rolí a funkcií – zaužívaný zvyk
- ◆ Historická ritualizácia sociálnych rôl

Sociálne role v rodine - otec

Zaužívaná predstava

- ♦ sila, moc, múdrosť, rozhl'ad, manuálna dovednosť, čínorodosť, veľkorysejší, zábavnejší, viac kamarát a mužsky vzor
- ♦ základný pilier ekonomiky rodiny
- ♦ Nová rola: vyrovnanie rolí so ženou, stará sa o domácnosť – vyššie % - pomoc v domácnosti

Sociálne role v rodine - matka

Zaužívaná predstava:

- ◆ Rodička, vychovávateľka, pečovateľka, tvorca rodinného klúdu,

Súčasný stav:

- ◆ Výsledok emancipácie, feminizácie,
- ◆ Prezamestnanosť matiek a neochota mužov prispôbiť sa

Sociálne role v rodine - súrodenci

Zaužívané „kliše“:

- ◆ Starší sa stará o mladšieho,
- ◆ Chlapec o dievča,
- ◆ Rivalita o soc. role v rodine a spol.

Súčasný stav:

Konflikt, roztržka, šarvátka, uzmierovanie sú
prípravou do života,

Jedináčik – úzkostlivé sledovanie, preťažovanie,

Sociálne role v rodine – starí rodičia

- ◆ Viacgeneračná rodina – možnosť žitia spolu v jednej domácnosti alebo oddelene,
- ◆ Spájanie minulosti a prítomnosti,
- ◆ Rozmaznávanie
- ◆ Nepochopenie úkolov a povinností – „staranie sa do výchovy vnúčat“

Rodina a výchova omyly výchovy v rodine

- ◆ Mechanizmus prenosu sociálneho statusu z generácie na generáciu – vydobyté postavenie sa nesmie rozplynúť
- ◆ Kontinuita rodinného majetku
- ◆ Úspech je daný pre rodinu nie pre jedincov
- ◆ Manželstvo je prežitok

Rodina a výchova rodina a škola

- ◆ Spolupráca rodiny a školy
- ◆ Nezájem rodiny o školu
- ◆ Formalizmus učiteľov
- ◆ Životný štýl rodiny
- ◆ Medzigeneračný vzťah
- ◆ Adolescent a jeho rola v rodine

Rodina a výchova

Typ rodinnej výchovy	Charakteristika	Najviac vyskytujúci sa dôsledok pre dieťa
Autoritatívna	Presadzovanie autority, neakceptácia potrieb dieťaťa, odmietanie výchovy, neprimerané tresty, neochota povzbudenia, rozkyza a zákazy	Pocit krivdy, sociálna a citová deprivácia, agresia, úteky z domu a prepádanie sociálne-patologickým javom
Liberálna	Akceptácia dieťaťa a jeho potrieb, nízka miera požiadaviek, veľa slobody, kamarátsky vzťah rodič – dieťa,	Strata zmyslu pre autoritu, frustrácia, strata sebavedomia pri prvej prekážke, ovládanie rodičov dieťaťom, neakceptovanie spoločenských noriem,
Demokratická (zdravá rodinná)	Láska rodičov, porozumenie, adekvátne nároky podľa limitov osobnosti dieťaťa, rešpektovanie práv	Aktivita, samostatnosť, tvorivosť, zodpovednosť, bezprostrednosť, ochota pomôcť, solidarity a aaektivita

Aktuálne problémy rodiny a výchovy z pohľadu spoločnosti

- ◆ Generačný problém životného štýlu ako kultúrny fenomén
- ◆ preberanie funkcií rodiny sociálnymi inštitúciami – sociálne inštitúcie preberajú vplyv niektorých funkcií rodiny ako sú socializácia a kulturácia čím sa zákonite mení i forma a kompetencie rodiny,
- ◆ strata ritualizovanej podoby základnej rodiny – voľnosť tvorby manželských zväzkov, neformálne žitie partnerov – manželstvo „na skúšku“, manželstvo bez „papierov“, legalizácia súžití

Aktuálne problémy rodiny a výchovy z pohľadu spoločnosti

- ◆ zmena štruktúry rodiny – klesá počet detí v rodine, obmedzuje sa rola rodičov a preceňuje sa vplyv viacgeneračných súžití čoho výsledkom je rozvíjanie jednočlenných domácností – slobodné matky a pod.,
- ◆ vplyv modernej reprodukčnej medicíny - rozvoj antikoncepcie a plánovaného rodičovstva, umelé oplodňovanie, úbytok „nechcených“ tehotenstiev, prerušovanie tehotenstiev – interupcia, zákonné úpravy použitia medicínskych metód v praxi,

Aktuálne problémy rodiny a výchovy z pohľadu spoločnosti

- ◆ predĺženie dĺžky života – predlžovanie doby spoločného súžitia rodičov a detí v spoločnej domácnosti,
- ◆ premena rodinného cyklu a jeho organizácie - rodičmi sa ľudia stávajú vo vyššom veku po určitom čase spolužitia v rodine ako výsledok demografických a pracovných faktorov,
- ◆ nároky na čas v pracovnom procese – nerešpektovanie časových potrieb rodiny, snaha po kariére, a absencia time managementu, užívanie médií....

Aktuálne problémy rodiny a výchovy z pohľadu spoločnosti

- ◆ Dôsledok: stres, uvoľňujúcim faktorom ktorého je vyvážená a harmonická rodina. Ak jej niet: často si človek siaha na iné „ventily“...– krach osobnosti, strata sociálneho statusu, desocializácia....